

Rijnhalterrein Arnhem veldonderzoek 2013

de groene ruimte

**Rijnhalterrein Arnhem
veldonderzoek 2013**

Colofon

Titel : Rijnhalterrein Arnhem - veldonderzoek 2013

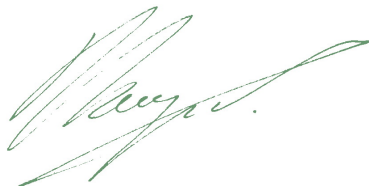
Projectnummer: .. : I3478

Opdrachtgever ... : Gemeente Arnhem
Postbus 9200
6800 AH ARNHEM

Datum : 17 oktober 2013
Status rapport ... : eindrapport / definitief
Bestand : I3478 - Rijnhal eind I b.wpd

Opdrachtnemer .. : De Groene Ruimte BV
Postbus 400
6700 AK Wageningen
tel. 0317-423969
dgr@dgr.nl www.dgr.nl

Handtekening voor akkoord directie,
Naam : ir. P.A.W.M. Raaijmakers
Handtekening: ... :

Auteursrecht : De auteursrechten van dit rapport rusten bij zowel opdrachtgever als opdrachtnemer, tenzij schriftelijk anders is/wordt overeengekomen. Alleen degenen bij wie het auteursrecht rust zijn gerechtigd het rapport voor eigen gebruik te vermenigvuldigen, te verspreiden of toe te passen, alsook om het ter informatie aan derden openbaar te maken tegen onderling (= zij bij wie het auteursrecht rust) overeengekomen voorwaarden (kosten, citeren, gebruiken, wijzigen etc).

Aansprakelijkheid . : Raadpleging van en eventuele verdere handelingen met/op basis van het door De Groene Ruimte BV geleverde product vallen buiten elke verantwoordelijkheid van opdrachtgever en/of De Groene Ruimte BV.

INHOUD

1. INLEIDING	3
2. WERKWIJZE	5
3. RESULTATEN	7
3.1. Plangebied en ingreep	7
3.2. Natuurwet- en regelgeving	8
3.3. Resultaten per veldbezoek	9
3.4. Resultaten per soortengroep	10
4. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	13
BRONNEN	15

I. INLEIDING

In verband met een wijziging in het gebruik van de Rijnhal Arnhem is een bestemmingsplanwijziging nodig. Ook worden er bouwkundige aanpassingen aan de Rijnhal verricht, waaronder aan het dak en de gevels. In het kader van de natuurwetgeving dient vooraf vastgesteld te worden wat de kans is dat daardoor beschermde planten- en diersoorten verstoord (kunnen) worden en zo ja, welke vervolgstappen dan nodig zijn.

In opdracht van de gemeente Arnhem is door De Groene Ruimte middels een veldonderzoek nagegaan of en zo ja welke beschermde soorten aanwezig zijn dan wel niet kunnen worden uitgesloten.

In de volgende hoofdstukken worden de gevolgde werkwijze en de resultaten beschreven, waarna de conclusies en aanbevelingen zijn geformuleerd.

Rijnhal noordzijde

Parkeerterrein van de Rijnhal

2. WERKWIJZE

De Groene Ruimte voert sinds 2005 de natuurmonitoring uit in Malburgen; ook is in 2011 gericht onderzoek uitgevoerd aan te slopen appartementcomplexen aan de naastliggende Nijmeegseweg. De Groene Ruimte is daardoor goed bekend met de omgeving van het Rijnhalterrein. Op basis van deze gebiedskennis werden op voorhand op het Rijnhalterrein eventueel paarplaatsen van de Gewone dwergvleermuis verwacht. In overleg met de opdrachtgever is daarom besloten om drie gerichte veldbezoeken te brengen.

- Een dagbezoek, gericht op sporen van en mogelijkheden voor (streng) beschermde soorten en overige bijzondere soorten.
Het terrein en de Rijnhal werden visueel op sporen van en mogelijkheden voor streng beschermde soorten en overige bijzondere soorten geïnspecteerd; de Rijnhal werd ook aan de binnenzijde geïnspecteerd op sporen van en mogelijkheden voor deze soorten.
- Twee avondbezoeken eind augustus en eind september respectievelijk, gericht op vaststellen (visueel, batdetector) van paarplaatsen van de Gewone dwergvleermuis; daarmee wordt voldaan aan het vleermuisprotocol voor wat betreft het vaststellen van paarplaatsen van deze soort.

Alle drie de bezoeken zijn uitgevoerd door een deskundige ecoloog¹⁾ van De Groene Ruimte is; data en weersomstandigheden zijn in onderstaande tabel weergegeven. Conform de richtlijnen uit het Vleermuisprotocol van het Netwerk Groene Bureau is geïnventariseerd op zicht en met behulp van een batdetector. Daarbij is gericht gezocht naar vleermuissoorten en is getracht het belang van het Rijnhalterrein voor de aangetroffen soorten vast te stellen

Veldbezoeken

Datum en tijd	Weersomstandigheden
23 juli 2013, 21.45u - 23.30u	Bewolkt, windstil, geen neerslag, temperatuur ca. 18 °C
20 augustus 2013 21.00u - 23.00u	Sluierbewolking, geen neerslag, windkracht I, ca. 17 °C
26 sept 2013 19.30u - 21.15u	Bewolkt, geen neerslag, windkracht I, ca. 15 °C

.....
¹⁾ Dhr. ir. Rienk Noordhuis

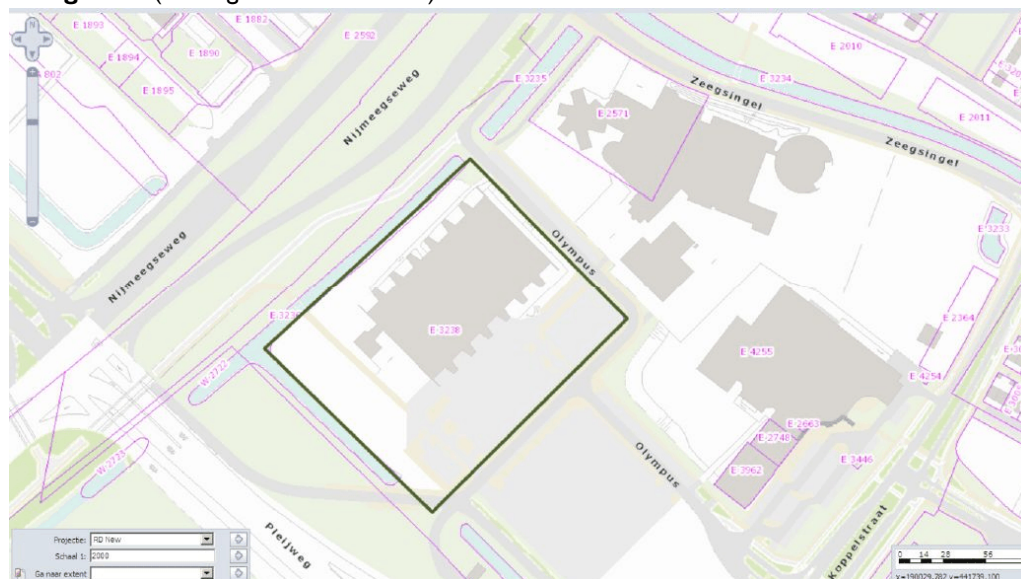

3. RESULTATEN

3.1. Plangebied en ingreep

Het Rijnhalterrein ligt in de bebouwde kom van Arnhem, ten zuiden van de Nederrijn. Het wordt omsloten door een drukke wegeninfrastructuur en dichte stedelijke bebouwing. Het Rijnhalterrein omvat de Rijnhal zelf en de bijbehorende parkeerplaatsen; er zijn geen beplantingen of watergangen in het plangebied aanwezig.

Plangebied (bron: gemeente Arnhem)

De ingreep betreft de renovatie van de Rijnhal en bijbehorende parkeerplaatsen vanwege de voorgenomen functiewijziging van de Rijnhal van evenementenhal naar:

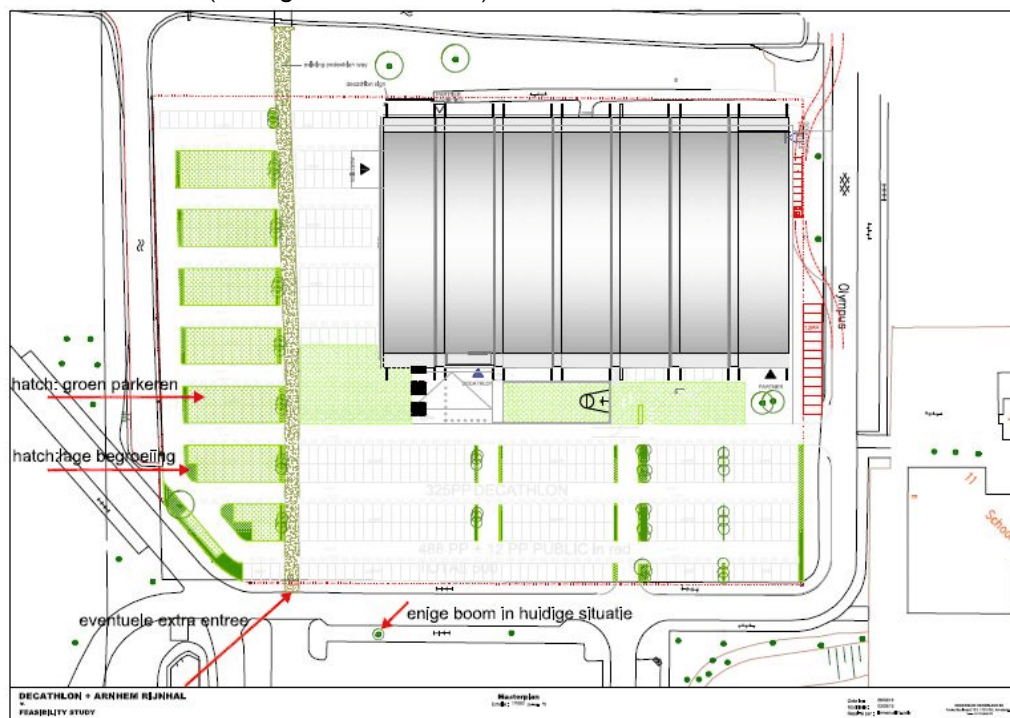
- grootschalige detailhandel op het gebied van leisure (inclusief sport, outdoor en fietsen) met een omvang van maximaal 5.200 m²;
- cultuur en ontspanning/leisure (inclusief sport) met een omvang van circa 1.315 m²;
- lichte zelfstandige horeca met een omvang van maximaal 960 m²;
- parkeren op eigen terrein met minimaal 500 parkeerplaatsen.

De bestaande hal blijft dus staan en zal worden verbouwd:

- de lage aanbouw zal worden gesloopt;
- gevel en dak worden volledig gestript;
- de parkeerplaats wordt opnieuw bestraat, waarbij de huidige bestrating zoveel wordt hergebruikt;
- het regenwater van dak en parkeerterrein wordt afgekoppeld over nieuwe of bestaande afwateringsgoten; of de putten een functie krijgen in het nieuwe plan was bij het uitvoeren van voorliggend onderzoek nog niet bekend.

De nieuwe situatie is in de volgende figuur weergegeven.

Nieuwe situatie (bron: gemeente Arnhem)

3.2. Natuurwet- en regelgeving

Natuurbeschermingswet

De bebouwde kom van Arnhem grenst aan twee Natura 2000gebieden, te weten Veluwe en Uiterwaarden Nederrijn. Het Rijnhalterrein ligt binnen de bebouwde kom van Arnhem en is daarmee automatisch voor beide gebieden uitgerasterd. Gezien de aard van de ingreep en de afstand tot beide Natura 2000gebieden kunnen negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van beide gebieden worden uitgesloten.

Ecologische hoofdstructuur

De hierboven genoemde Natura 2000gebieden maken deel uit van de ecologische hoofdstructuur. Het Rijnhalterrein ligt binnen de bebouwde kom van Arnhem, buiten de ecologische hoofdstructuur. Gezien de aard van de ingreep en de afstand tot beide Natura 2000gebieden kunnen negatieve effecten op de middels de ecologische hoofdstructuur beschermde wezenlijke kenmerken en waarden worden uitgesloten.

Flora- en faunawet

Op voorhand kon niet worden uitgesloten dat door de voorgenomen ingreep middels de Flora- en faunawet beschermde soorten worden verstoord. Daarom is de Flora- en faunawet van toepassing. In de resultaten, analyse en conclusies wordt daar verder op ingegaan.

3.3. Resultaten per veldbezoek

Dagbezoek 23 juli 2013

Het gebouw is grondig onderzocht op sporen van vleermuizen en Steenmarter. Het gebouw is van binnen bekeken. Er bleek geen zolder aanwezig te zijn. De kruipruimte is ook onderzocht. Hier werden geen sporen van Steenmarter aangetroffen, maar alleen sporen van (Bos- en Huis)muizen en Bruine rat. Het gebouw is geen vaste verblijfplaats voor een Steenmarter, wel werd buiten het gebouw een waarschijnlijke uitwerpsel van een Steenmarter gevonden.

Er is éénmaal een uitwerpsel van een dwergvleermuis aan de noordwestzijde van het gebouw gevonden. Dit kan ook van een jagend dier afkomstig zijn.

Bij dit dagbezoek werden mogelijkheden voor vleermuizen gevonden achter lijsten en onder overkappingen; ook de zijmuren zouden in de winter verblijfplaats kunnen zijn voor vleermuizen.

Er zijn geen Huismussen of Gierzwaluwen aangetroffen, er zijn dus geen vaste nestplaatsen van deze vogelsoorten. In het pand zouden kunnen broeden: mezen, Witte kwikstaart, Boomkruiper, Merel en Zwarte roodstaart.

Tegen de zuidelijk gevel is onder een rooster een groot exemplaar Tongvaren gevonden, een streng beschermde soort.

Op de parkeerplaats zijn in putten (die met bakstenen gemetseld zijn) op zeven plaatsen Tongvarens aangetroffen. Het betrof in een aantal gevallen kleine plantjes. In één put is de zeldzame IJzervaren aangetroffen. Deze soort is niet beschermd.

Op de parkeerplaats zijn sporen van Konijn aangetroffen.

In de omgeving is de belangrijkste natuurwaarde wellicht de broedplaats van een Boomvalk. In de middenberm van de Nijmeegseweg broedt al meerdere jaren een paartje Boomvalken. Ook in 2013 zijn weer jongen uitgevlogen.

Rond en in de sloot nabij de Rijnhal, buiten het plangebied, zijn enkele natuurwaarden bekend. Er staat Wilde marjolein nabij het bruggetje naar de Rijnhal. Verder staan in de berm Grote bevernel en Bont kroonkruid. In de sloot is ten noorden van de stuw een Kleine modderkruiper aangetroffen.

In de sloot werd ten tijde van het veldbezoek een groepje Weidebeekjuffers aangetroffen (niet beschermd of Rode lijst). Vlakbij het plangebied maar aan de andere zijde van de Nijmeegseweg is de Vroege glazenmaker aangetroffen.

Veldmuis en Woelrat zijn aanwezig rond de sloot.

Avondbezoek 20 augustus 2013

Er was weinig activiteit van vleermuizen rond de Rijnhal. Aan de oostzijde zijn in het geheel geen vliegbewegingen vastgesteld.

Er is één paarplaats van de Gewone dwergvleermuis vastgesteld bij de zuidelijk uitbouw van het pand. Er zijn voldoende mogelijkheden voor vleermuizen in de houten betimmering van de uitbouw. Het dier vloog rond 21.25u uit bij de betimmering en bleef hier geruime tijd rondjes draaien.

Bij de noordwestzijde van het pand werd driemaal een vliegbeweging van een Gewone dwergvleermuis vastgesteld. Er waren geen tekenen van een verblijfplaats.

Er was een passerende Laatvlieger (hoog) en een passerende Ruige dwergvleermuis bij het pand.

Avondbezoek 26 september 2013

Er waren nog minder vliegbewegingen van vleermuizen dan op 20 augustus. De reden was onduidelijk, omdat de omstandigheden goed leken.

Er zijn alleen enkele vliegbewegingen van Gewone dwergvleermuizen en Ruige dwergvleermuis vastgesteld. Er zijn geen verblijfplaatsen vastgesteld.

3.4. Resultaten per soortengroep

Planten

In zeven afwateringsputten werden Tongvarens aangetroffen, een streng beschermde soort. Aan de zuidgevel van de Rijnhal is, onder een rooster, eveneens een (volgroeide) Tongvaren gevonden. Er werden geen overige streng beschermde planten aangetroffen.

Tongvaren in put

Tongvaren zuidgevel

Vleermuizen

Op basis van het bronnenonderzoek en de eigen lokale gebiedskennis werd verwacht dat het Rijnhalterrein mogelijk paarplaatsen zou bieden aan Gewone dwergvleermuis.; andere functies voor deze of andere vleermuissoorten werden niet verwacht.

Gewone dwergvleermuis

Tijdens de avondbezoeken werd foerageergedrag vastgesteld. Ook gebruik als vlieg-route werd niet vastgesteld; de ingreep is overigens niet van dien aard dat eventueel gebruik als vliegroute en/of foerageergebied daardoor zou worden beïnvloed.

Tijdens de drie veldbezoeken is één paarplaats van Gewone dwergvleermuis vastgesteld in de zuidelijke uitbouw van het pand. Op basis van het totaal aan veldbezoeken worden overige verblijfplaatsen uitgesloten.

Overige vleermuissoorten.

Gelet op de uit de monitoring van Malburgen bekende gegevens en de aard en ligging van het Rijnhalterrein, werd niet verwacht dat het Rijnhalterrein vaste verblijfplaatsen, waaronder paarplaatsen, vliegroute en foerageergebied, zou bieden aan andere soorten dan de Gewone dwergvleermuis.

Het veldonderzoek heeft geen enkele aanwijzing opgeleverd voor gebruik als vaste verblijfplaats door andere vleermuissoorten dan Gewone dwergvleermuis. Geconcludeerd wordt dat vaste verblijfplaatsen van overige streng beschermde vleermuissoorten kunnen worden uitgesloten.

Overige streng beschermde zoogdieren

Overige streng beschermde zoogdiersoorten die in en rond Malburgen verwacht kunnen worden zijn Steenmarter, Bever en Eekhoorn.

De Steenmarter is zeker aanwezig in Malburgen, getuige enkele sporen van de soort tussen 2007 en 2013. Daarom is ook nauwkeurig gezocht naar aanwezigheid van de Steenmarter. Een nauwkeurig onderzoek leverde geen aanwijzingen op dat in het pand een vaste verblijfplaats van de Steenmarter is. Het dier is wel aanwezig rond het plangebied, maar gebruikt het alleen als jachtgebied.

De Bever is niet aanwezig in of nabij het plangebied.

De Eekhoorn is zeldzaam of afwezig in Malburgen. Af en toe kunnen zwervende dieren Malburgen aandoen. Van een vaste populatie is geen sprake.

Vogels

Gelet op de uit de monitoring van Malburgen bekende gegevens werd niet verwacht dat er op het Rijnhalterrein jaarrond beschermde nesten aanwezig zouden zijn. Gezien de architectuur en bouwkundige afwerking van de Rijnhal werd bij het veldonderzoek geconcludeerd dat deze ook geen mogelijkheden biedt voor broedplaatsen van Huismussen, Gierzwaluw of de meeste andere vogelsoorten. Eventueel kunnen er nesten aanwezig zijn van mezen, Boomkruiper, Witte kwikstaart, Merel, Zwarte roodstaart en dergelijke.

Van belang is de broedplaats van de Boomvalk in de middenberm van de Nijmeegseweg. Hier broedt de soort jaarlijks en het nest is daarmee jaarrond beschermd. Activiteiten die het broedsucces van de Boomvalk zouden kunnen beïnvloeden mogen niet in het broedseizoen van de soort (eind april tot en met augustus) worden uitgevoerd.

In 2006 heeft een Sperwerpaar gebroed in de nabijheid van de Rijnhal. In recentere jaren is de soort hier niet meer als broedvogel vastgesteld.

Boomvalk

Reptielen, amfibieën en vissen

Het Rijnhalterrein is door het ontbreken van enig natuurlijk biotoop volledig ongeschikt voor reptielen, amfibieën of vissen.

In de naburige sloot komen Gewone pad, Bruine kikker, Bastaardkikker, Kleine watersalamander en mogelijk Kleine modderkruiper voor. In dit onderzoek is er van uitgegaan dat deze sloot buiten de ingreep blijft.

Overige soorten

Het Rijnhalterrein is door het ontbreken van enig natuurlijk biotoop volledig ongeschikt voor overige beschermde soorten.

4. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Planten

- Er zijn in zeven afwateringsputten Tongvarens aangetroffen, een streng beschermde soort. Aan de zuidgevel van de Rijnhal is, onder een rooster, eveneens een (volgroeide) Tongvaren gevonden. De in deze putten aanwezige Tongvarens dienen behouden te blijven.
De parkeerplaats wordt vernieuwd. Daarbij wordt het terrein opnieuw bestraat; hoe de waterafvoer geregeld zal worden was bij het opstellen van dit rapport nog niet bekend. Als gegarandeerd wordt dat de waterhuishouding, licht en luchtvochtigheid in de huidige putten gelijk blijven, zullen de Tongvarens zich kunnen handhaven. Indien dat niet kan worden gegarandeerd is het noodzakelijk om volgens een geldende gedragscode te werken of om over een ontheffing te beschikken. Indien de zuidgevel wordt gerenoveerd of er anderszins werkzaamheden aan plaatsvinden die de aanwezige Tongvaren kunnen beschadigen, dient ook daarvoor volgens een goedgekeurde ontheffing te worden gewerkt of dient over een ontheffing te worden beschikt.
De gedragscode Waterschappen (goedgekeurd juli 2006) geeft voor muurplanten het volgende aan: "... Groeiplaatsen van beschermde muurplanten en muurvegetaties worden zoveel mogelijk in stand gelaten. Veel muurplanten behoren tot de juridisch zwaarder beschermde soorten van tabel 2 van hoofdstuk 5. Wanneer vernietiging van groeiplaatsen onvermijdelijk is worden beschermde muurplanten en muurvegetaties in dijkbekledingen, muren en gebouwen buiten de bloeitijd uitgestoken en elders in geschikt biotoop terug geplaatst ... Bij substantiële aantasting van groeiplaatsen en verblijfplaatsen van juridisch zwaarder beschermde soorten worden maatregelen genomen om bij herontwikkeling van de locatie nieuw leefgebied voor de desbetreffende planten en dieren te creëren. Te denken valt aan gebruik van speciale mortel voor muurplanten ...".
- In een van de putten is de zeldzame Ijzervaren gevonden. Deze soort is niet beschermd; vanwege de zeldzaamheid wordt geadviseerd hier op dezelfde wijze mee om te gaan als met de Tongvaren.

Zoogdieren

- Er is een paarplaats van een Gewone dwergvleermuis vastgesteld in de zuidelijke uitbouw van de Rijnhal. Dit deel wordt bij de renovatie afgebroken.
Paarplaatsen worden in het najaar gebruikt.; de mannetjes gebruiken paarplaatsen echter ook vaak de rest van het jaar.
De sloop van de aanbouw, en daarmee het verstoren van de paarplaats, is te ondervangen binnen deze voor Malburgen verleende ontheffing omdat de Rijnhal binnen de gebiedsbegrenzing van de voor Malburgen verleende flora- en faunawetontheffing ligt. Over het verstoren van paarplaatsen van de Gewone dwergvleermuis geeft Dienst Regelingen (2011) het volgende aan:
 - per te verstoren verblijfplaats dienen vier nieuwe verblijfplaatsen te worden gecreëerd;
 - de paarverblijfplaats dient 70 cm hoog en 50 cm breed te zijn, bijvoorbeeld de vleermuizenkraamkast van Vivara;
 - plaatsing binnen 100, eventueel 200 meter, van de oorspronkelijke verblijfplaats, bij voorkeur aan gebouwen en bij uitzondering aan bomen;
 - er geldt vóór aanvang van de werkzaamheden een gewenningsperiode van minimaal zes maanden voorafgaand aan het paarseizoen.

Geadviseerd wordt om op zo kort mogelijke termijn vier kraamkoloniekasten op te hangen (Vivara; zie figuur (www.vivara.nl) op een voor vleermuizen geschikte locatie in de directe omgeving van de te slopen aanbouw.

Vleermuizenkraamkast Zwart

Productinformatie

Van binnen is de kast door verschillende wanden gescheiden, waardoor vier ruimtes ontstaan. Deze verschillende ruimtes zijn nodig omdat vleermuizen in kleine koloniën leven en kramen. Daarnaast is deze kast voorzien van gaas waarlangs vleermuizen naar binnen kunnen kruipen.

De kasten dienen te worden bevestigd aan een gebouw. Bij het volgen van de in de soortenstandaard (Dienst Regelingen, 2011) genoemde gewenningsperiode betekent dat, dat de aanbouw dan per 1 september 2014 kan worden gesloopt.

- Er zijn geen overige vaste verblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis of andere vleermuissoorten aangetroffen;
- Er zijn geen overige streng beschermde zoogdieren aangetroffen.

Broedgevallen en jaarrond beschermde nesten van vogels

- In de middenberm van de Nijmeegseweg is al enkele jaren achtereen een broedende Boomvalk aanwezig. Het nest is jaarrond beschermd. Over verstoringsevoeligheid van broedende Boomvalken is weinig bekend. Verstoring van broedgevallen wordt in elk geval voorkomen wanneer de werkzaamheden buiten het broedseizoen van de Boomvalk (eind april tot en met augustus) worden uitgevoerd.
- Er zijn geen overige jaarrond beschermde nesten aangetroffen.
- Overige broedgevallen (mezen, Boomkruiper, Witte kwikstaart, Merel, Zwarte roodstaart en dergelijke) aan de Rijnhal zijn niet geheel uit te sluiten. Indien werkzaamheden in de broedperiode plaatsvinden, dient voorafgaand aan de werkzaamheden een laatste check op broedgevallen te worden uitgevoerd. Bij aantreffen van broedgevallen dient nader overleg plaats te vinden over de vereiste vervolgstappen.

Overige soorten

Er zijn geen overige streng beschermde soorten aangetroffen.

BRONNEN

Literatuur

Dienst Regelingen, 2011. Soortenstandaard gewone dwergyleermuis. Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, Den Haag.

Unie van waterschappen, 2006. Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen, Unie van waterschappen, Den Haag.

Internet

Vivara Natuurbeschermingsproducten www.vivara.nl